

kor azonban, ha az üzem vagy berendezés valamely törvényes jogosultság alapján a tulajdonostól különböző személy (haszonélvező, birtokos, építményjogosult stb.) javára, ennek vagy törvényes képviselőjének felügyelete alatt működik, vagy áll fenn, a felelősség az utóbbit illeti.

A kárért az is felel, aki az 1. bekezdés szerint felelős személlyel szemben az üzem vezetését vagy felügyeletét felvállalta, vagy erre törvéynél fogva köteles, ha nem bizonyítja, hogy kellő gondosságot kifejtett a kár elhárítására. 30.)

1470. §. Fogadós felel az 1738. §. szerint azért a kárért, melyet a megszálló vendég a fogadóba hozott dolgainak elveszte, elpusztulása, vagy megsérülése folytán szenved. A fogadóba hozottaknak azokat a dolgokat kell tekinteni . . . (folyt. Jav. 1493. §. 2. mond.)

1471. §. (Ide a Mt. 1743. §. változatlanul.)

1742. §. Ha a kár keletkezésében a károsult is közrehatott, az általános szabályokat (112. §.) kell alkalmazni.³¹

1743. §. (A Mt. 1744. §-a.)

1744. §. (A Mt. 1745. §-a.)

Észrevételek a földteherrendezési törvényhez.

II. A bírói fórum kikapcsolása.*

Irta: *Dr. Glücksthal Andor.*

Werbőczy a Hármaskönyv Előbeszédében a 15. cím 1. szakaszában idézi Szent Agostonnak azt a mondatát, hogy „a jó bíró semmit sem tesz a maga fejétől, hanem a törvény és jog szerint íté.” „Törvény és jog” — mindaz a jogszabály és jogszabályjellegű rendelkezés, mely a különböző tárgyi jogforrásokban tartalmazva van. Ahol tehát nincsenek ily rendelkezések, ott — Werbőczy után indulva — a bíró ítélezésére sem kerülhet sor, mert nincs hogy mi „szerint” ítéljen. Ebből végül is az folyik, hogy oly területen, ahol a jogalkotó hatalom elmulasztotta szabályoknak teremtését, a

³⁰ Ez utóbbinál hiányzik a saját érdek! Hogy szerződő félével szemben hogy feleljen, abba itt nem mehetek bele.

³¹ Azt az esetet, ha a kárt egyedül ő idézte elő, már az 1738. §-ban kizártuk.

* Az első bevezető közleményt l. a „Polgári Jog” 1931. évi 4—5. (kettős) számában.

bíróságnak ítélkező, vagyis alanyi jogok tekintetében döntő feladat és szerepkör nem adható. Lehetséges, hogy ez az okfejtés vezette a magyar törvényhozást akkor, amikor a földteherrendezési törvény megteremtése során a bíróságoknak számbajövő szerepkört nem juttatott. Ez a törvény ugyanis minden ponton csak a kereteket adja, csak a hatásköröket vonja meg, ellenben részletesen irányadó jogszabályok alkotásától a legnagyobb mértékben távoltartja magát. Nem lévén tehát jogszabály, vagyis hiányozván a „jog és törvény“, el kell maradnia a bíróságok szerepének is.

Ez az eredmény azonban csupán színlegesen helyes. Valójában mindennek éppen az ellenkezője igaz. Éppen ott van a bíró közreműködésére szükség, ahol a jog csak szerényen alkotott szabályt, ahol a nagy üres kereteket értelmezéssel, a jog céljából levezetett következtetéssel, más intézmények joghasonlatosságával kell fokozatosan tartalommal telíteni. Ott van a bíró szerepére szükség, ahol el kell háritani önkényt, szabadságot, hatalmaskodást, ott tehát, ahol a jogalkotó üres térségeket hagyott, melyeken épp úgy lehet fegyelmезetten gyakorlatozni, mint rendszer nélkül garázdálkodni. Ott van a bíró erős szavára szükség, ahol örködni kell az alanyi jogok épsége, a jogegyenlőség, a különböző jogvédte érdekek összeütközésének bölesen igazságszerető eldöntése felett és bizvánt mondhatjuk, hogy a magyar bíró rátermett erre a szerepkörre. A bírói gyakorlat előkelő helyet foglal el a mult és jelen magyar jogforrásai között. Kicsiny nemzet vagyunk, de legfelsőbb bíróságunkat bizvást odaállíthatjuk a nagy német náció pandektákon nevelt, magas Reichsgerichtje mellé, amelyet a jogszabályokra való hivatkozások halmozásában talán nem is, de az esetek belső tartalmának, a helyes igazságnak intuitív felismerésében felül is mul. És minthogy a kis bírákból lesznek a nagy bírák, vagyis minden magyar bíró tarsolyában hordja a Kúria tagjának ítélő jogarát, — teljes lélekkel meg kell bízunk alsó bíróságaink alkalmasságában és hivatottságában is. Fájdalommal kell megállapítanunk, hogy e fentartás nélküli bizalom — úgy látszik — éppen az államhatalom oldalán hiányzik, vagyis éppen ott, ahonnan a bíróságok állandó, minden eszközzel való tekintélygyarapításának ki kellene indulnia.

Csodálatosan sovány az a szerepkör, amelyet a te-

herrendezési törvény a bíróságoknak szánt; nem egyéb kiegészítő, ügyevezett expeditiv szerepkörnél.

A szerepkör egyik ágazata abban áll, hogy a végrehajtási bíróság, illetve telekkönyvi hatóság keresztülvezeti a teherrendezés intéző fórumának rendelkezéseit. A végrehajtási bíróság, ill. a telekkönyvi hatóság elnapolja a kitűzött árverést, ha a teherrendezési eljárás megindítása telekkönyvileg feljegyeztetett: (Végrehajtási utasítás 26. §. 1. és 3. bek.) — ügyel arra, hogy az árverés ne tüzessék ki közelebbi terminusra, mint 90 napra az eljárásindítás telekkönyvi feljegyzésétől (V. ut. 26. §. 2. bek.) — elutasítja a törvény keretei közt az árveréskitűzési kérelmeket (V. ut. 27. §.); — eredményesen befejezett teherrendezési eljárás után árverési kérelem esetén az érdekeltek meghallgatásával megállapítja azt a minimális eladási árat, amelyen alul a teherrendezésen sikerrel keresztülment ingatlant eladni nem lehet (V. ut. 28. §. 3. bek.); — sikerteleneként könyvel el oly árveréseket, melyek a terhelési határon kivüleső hitelező kérelmére foganatosítottak olyképp, hogy az árverési eladási ár nem fedti a kérelmező előtti rangsorban elhelyezett többi hitelező követelő előtti rangsorban elhelyezett több hitelezők követéseit. (V. ut. 28. §.) Csupa oly bírói funkció, mely másodlagos jellegű.

A bírósági szerepkör másik ágazata a teherrendezési törvény keretében abból az egyelőre meg nem ingatott tényből folyik, hogy a telekkönyvek — független bíróságok, mint telekkönyvi hatóságok kezelésében állanak. Az eljárás megindításának és lefolytatásának során szükségessé váló telekkönyvi be- és feljegyzéseket továbbra is a telekkönyvi bíróság foganatosítja, de természetesen csupán mint kinyilvánító közeg, az eljárást ténylegesen irányító alakulat elgondolása és megkeresése szerint. A 8. §. utolsó bekezdése szerint a teherrendezési eljárás megindítását a telekkönyvben fel kell jegyezni, még pedig a F. O. B. (Földteherrendező Országos Bizottság) megkeresése szerint. Hasonlóképpen fel kell jegyezni a telekkönyvben a teherrendezés eredményes befejezését, ugyancsak a F. O. B. határozata és megkeresése alapján. — A 4. §. szerint a Magyar Pénzügyi Szindikátus által a teherrendezési eljárás során átvállalt azok a jelzálogos követelések, amelyek alapján ugynevezett földteherrendezési kötvényeket bocsát ki, azon különös jogi természettel bírnak, hogy a kötvények összességének szolgálnak biztosítésként.

Ezt a telekkönyvbe a Magyar Pénzügyi Szindikátus jelzálogjogának alapításával egyidejűleg be kell jegyezni. — Előfordul majd, hogy a teherrendezési egyezség értelmében valamely jelzálogjogos tétel kisebb összegben engedményezettik a Magyar Pénzügyi Szindikátusra, mint amilyenben eredetileg fennállot. Ilyenkor az átszállással kapcsolatosan a jelzálogot a kiesett többlet erejéig hivatalból törölni kell. — Ugyancsak hivatalból kell a Magyar Pénzügyi Szindikátus által való megváltással kapcsolatban a keretbiztosítéki jelzálogjogot közönséggé átváltoztatni. — A megváltásnak folyománya lehet az is, hogy a Magyar Pénzügyi Szindikátusra egy teherrendezés során több zálogjog száll át. Ezeknek egységbe foglalását, vagyis egységes jelzálogjoggá való átalakítását — megkeresésre — ugyancsak a telekkönyvi hatóság viszi keresztül.

Ezeket a most ismertetett bírói funkciókat lebecsülni nem szabad, — vannak közöttük igen lényegesek, sőt konstitutív joghatásúak is. De közös jellemvonásuk mégis az, hogy nem jelentenek önálló, irányító bírói működést, — hanem csak egyszerű végrehajtását más fórumok határozattá sűrített akaratának, anélkül, hogy a bíráló (mellőzés, visszautasítás) joga az eljáró bírói hatóságot a legtávolabbról is megilletné.

A harmadik bírói szerepkör a teherrendezési törvény keretében a cégbíróságnak jut. Bár lényegileg ez a szerepkör sem más, — annak tartalmi erejét tekintve, — mint akár a végrehajtási bíróságoknak akár a telekkönyvi hatóságoknak a törvény szava értelmében engedélyezett működési terület, mégis külön kiemelendő ez a szerepkör annál a határozott és kifejező szövegezési módnál fogva, amellyel a törvény az arra vonatkozó rendelkezését megalkotja. A törvény 5. §-a a Magyar Pénzügyi Szindikátus alapszabályairól beszél. Rendelkezésének magja az, hogy ez alapszabályok minden módosítása és kiegészítése az igazságügy- és pénzügyminiszter együttes jóváhagyása alá tartozik. Az így jóváhagyott alapszabályokat azután a cégbíróság vezeti be a cégjegyzékbe, — mégpedig tartalmuk minden vizsgálata nélkül, vagyis: kritika és bíráló nélkül — egyszerűen a parancs-szolgai végrehajtásának jellegével.

Megállapítottam fentebb, hogy a végrehajtási bíróságok és telekkönyvi hatóságok lényegileg ugyanily tevékenységi szabadságot nyertek a nekik biztosított

működési jog keretében. De mégis: az 5. §. tartalma és a cégbíróságoknak kiosztott szerep tűnik ki legjobban abban a vonatkozásban, hogy itt szól a törvény a legvilágosabban és itt nevezi egyszer valódi nevén életrehívott alkotását.

Végrehajtási bíróság, telekkönyvi hatóság és cégbíróság szerepköre együttesen sem jelenti a bírói fórumnak a teherrendezési eljárásban való tényleges részvételét. A teherrendezési eljárás a maga teljességében a közigazgatási hatóságok hatalmában van.

Pedig ez az eljárás annak minden részletében az alanyi jogokba való mély belenyulást jelent. Egy pillantás az eljárás fázisaira már igazolja, hogy itt alanyi jogok elismerése, avagy megtagadása, kiterjesztése, avagy megszorítása csak úgy röpköd a hitelviszonyoknak, — igaz, erősen megromlott — levegőjében.

Első fázis: döntés az eljárás megindítása, vagyis az eljárás kedvezményeiben való részesítés felett. Súlyos perc — úgy az adós, mint a hitelezők nézőpontjából. Sok a döntő komponens, sok az irányadó szempont. Elegendők-e az adós által előterjesztett tájékoztató adatok? Levonható-e belőlük az eljárás eredményességének reménye? Szükséges-e a rendezés annak ellenére, hogy 1931. március 31-e után keletkezett követelések is szerepelnek a teherkimutatásban?

Második fázis: azon ingóságok meghatározása, amelyekre az eljárásindítás telekkönyvi feltüntetésének, majd az eredményesen lezárt eljárásnak kiméleti védelme kiterjed, — melyek tehát megszüntek valamennyi hitelező követelésének fedezete lenni, melyeket árverési moratorium, majd árverési tilalom tart megátadhatatlanul az adós gazdasági rendelkezése alatt. Mily sugárral vonassék meg ez ingóknak köre? Kiterjesztően, vagy szűken értelmeztessék a törvénynek egyetlen megszorító kitétele, mely szerint oly ingókról van szó, melyek a rendezés tárgyát képező ingatlan felszereléséhez tartoznak. Ismét súlyos pillanat, melynek elröppenésétől mást-mást várnak a hitelezők különböző — jobban, vagy rosszabbul elhelyezett — csoportjai.

Harmadik fázis: az úgynevezett terhelési határ megállapítása. A törvény 8. és az életbeléptető rendelet 15. §-a szól róla: az előbbi szüksézávan, az utóbbi kissé bőségesebben. Talán legsúlyosabb pontja ez az egész rendezési eljárásnak, tekintettel arra az igen jelentős különbségre, mely érték, érvényesíthetőség, elis-

merés nézőpontjából a terhelési határon belül eső és azon kívül maradó követelések közt fennáll. (A fő különbségek: utóbbiak vétője az eljárás eredményes befejezését nem gátolja; az ingatlan árverezéséhez csak akkor juthatnak, ha az eladási ár fedezi az összes előzők követeléseit; megváltásukra semmi ok és szükség nincs, tehát a gyakorlatban el is fog maradni stb.) Itt lehetnek számítási támaszpontok: — évi hozadék, termelési költség, közterhek, önfentartási költség, földek fekvése, minősége, terményértékesítés lehetőségei, kataszteri tiszta jövedelem — a feladat mégis minden egyedi esetben új és szinte leküzdhetetlenül nehéz.

Negyedik fázis: maga a teherrendezési tárgyalás. Ennek keretében az adós összes vagyonelemeinek bírálata útján megállapítandó az adós vagyoni helyzete; — elbírálandó az adósnak akár az adatok előterjesztésében, akár vagyoni lerómlásának előidézésében megnyilvánuló esetleges rosszhiszeműsége; — keresztülviendő az egyes terheknek úgy tőke, mint kamat tekintetében való egyezségrű mérséklése; — az egyes terhek rövid lejáratúakból konvertálандók hosszú lejáratuakká és részben megváltандók kötvényekkel és jóváírással a Magyar Pénzügyi Szindikátus útján; — foganatosítандó a hitelezőkkel létesített egyezségek írásba foglalása és kellő jelzálogjog-változási okiratokkal való felszerelése; — elkészítendő az összes követeléseket és azok rendezési mikéntjét feltüntető táblás kimutatás; — megszerkesztendők a szükséges telekkönyvi megkeresések. Az egész egy nagy vagyonmentési és hitelösszevonási művelet, — rengeteg nagyvonalú és részletmunkával.

Négy jelentős fázis — miniszterrel, Földteherrendező Bizottsággal, eljáró pénzügyintézettel — de merev következtességgel: bíróság nélkül.

Már előljáróban szólottam arról a ranghelyről, amelyet az igazság tisztelete és a társadalmi elismerés a magyar bíróságnak és a magyar bírónak biztosít. Ehelyütt ezen általános okfejtést kiegészíteni óhajtom néhány olyan megjegyzéssel, melyek igazolni hivatottak azt, hogy éppen olyan különös feladatkörök, mint amilyen a szóbanforgó teherrendezés, igénylik a legmesszebbmenően a bírónak gondolkodását és kezemunkáját.

Az első bírói jellemvonás, amelyet e megjegyzéseim során felemlíteni szükségesnek tartok: a megbízható-

ság, a bizalomra termettség. A képviselőház előkészítő bizottságában és plenáris ülésén különösen Kálnoki Bedő Sándor és Rassay Károly országgyűlési képviselők mutattak rá erre a bírói tulajdonságra és azokra a következményekre, melyek ez értékes tulajdonságnak és hordozójának messzemenő kikapcsolása folytán a joganyag kialakulásában mutatkozni fognak. E ponton figyelembe veendő az, hogy — amint az a törvénynek és elsősrban az életbeléptető rendeletnek szövegéből kitűnik — itt nemcsak a jelzálogjogoknak, az ingatlan közvetlen terheinek a sorrendbe szedéséről, mérsékléséről és konverziójáról van szó, hanem sok vonatkozásban teljes és mindenre kiterjedő vagyontörvényről.

A második megjegyzésem tárgya annak az egyöntetűségnek az előtérbe hozása, mely minden joganyag, de különösképp minden új joganyag kialakulásánál döntő fontosságú és melyet a maga következetességében és elvhűségében csakis bírói fórumnak működése tud biztosítani. Egy közelfekvő jogterületre, a kényszeregyezségek vidékére kell gondolnom. Itt is vannak a szorosan vett bírói egyezségek mellett u. n. magánkényszeregyezségek, melyeknek létrehozásán nem közvetlenül bíróság fáradozik, hanem a hitelezőknek egy többé-kevésbé autonóm alakulata. De egyfelől a bíróságok mélyen járó elrendelési, ellenőrzési és jóváhagyási jogköre mellett, másfelől úgy, hogy az esetek nagy hányadában a magánkézbe letett egyezségi munkákat követik a szakbíró kezében összpontosuló rendezési műveletek. Ez a bírói közreműködés, revízió, vagy legalább is közelség eredményezte azt, hogy a kényszeregyezségeknek lebonyolítása terén, — eltekintve a gazdasági krízis előidézte értékesítési és üzemfentartási nehézségektől — rend, egyöntetűség és jogbiztonság uralkodik. Ez annál figyelemreméltóbb, mert hiszen a kényszeregyezségek vidéke hatalmas jogterületet jelent. Az OHE. ezidei jelentése szerint az 1930. év inzulvenciái egymagukban 276 magánegyezséget jelentettek 18.048.000 pengő szenvedőséggel és 1938 kényszeregyezséget 100.279.000 pengő szenvedőséggel.

A teherrendezés során — ez harmadik megjegyzésem — súlyos jogi kérdések kerülnek felszínre és várnak elődöntésre. Ez állításom igazolása során nem óhajtok ismétlésekbe bocsátkozni és ezért csupán utalok fejtegetéseimnek arra a szakaszára, amelyben pillanatképp alakjában bemutattam a teherrendezési eljárás

négy legfontosabb fázisát. Hozzáfűzni valóm az ott elmondottakhoz csak annyiban van, hogy szükségesnek tartom reámutatni arra a jogászi feladatra, amely a teherrendezés intézői elé tárul akkor, amikor a teherrendezési egyezség előmunkálatainak felépítésénél zálogjogokat kell összemérni szolgálomakkal, dologiasított kötelmi jogokkal, — az elsőbbséggel bíró tételeket sorrendhez kötöttekkel, — külön kielégítési igényeket egyszerű tömegkövetelésekkel és mikor az összemérésen felül mindezeket egy nevezőre hozni, arányosítani és a terhelési határba beleszorítani kell. Itt az eseti felvételen és lebonyolításon túl kettős jogászi feladat vár az ügyek intézőjére: az alanyi jogok értékelése és berendszerezése egyfelől, iránytszabó jogelvek felállítása másfelől. Ennek a két feladatnak kulturmegoldására csak bíróság képes. He helyébe politikai hatóság lép: ennek vége rendszertelenség és jogbizonytalanság kell, hogy legyen.

Negyedik megjegyzésem egy technikai mellékszempontra vonatkozik. Azt mondják, hogy a bíróság nem elég gyors, — itt pedig legelsősorban gyorsaságra van szükség. Ha ez a gyorsasági követelmény azt jelenti, hogy oly eljáró szerv kell, mely nem töpreng jogászi finomságokon, hanem könnyed egyszerűséggel teszi magát túl a jelentkező nehézségeken, akkor a bíróságok mellőzése indokolt, de vétkes kormányzati cselekedet. Ha azonban a gyorsasági követelmény csak annyit jelent, hogy a bürokratikus sallangok mellőzésével a lényegnek energikus megoldása keressék, — akkor a bíróságok mellőzése igaztalan és helytelen megítélés. Az utolsó tíz év nehéz helyzeteiben a bíróságok ott is megállták a helyüket, ahol a lassuság volt a leg súlyosabb hivatali mulasztás. Gondolhatunk itt a bér megállapítási és bérletfelmondási perekre, a fentebb már említett kényszer egyezségi eljárásokra és a földbirtokreform körüli megváltások lebonyolítására. Érdemes e ponton idéznem Dr. Örfly Imre országgyűlési képviselőnek a képviselőház ezidei április 28-i ülésében a költségvetési vita során az igazságügyi tárca tárgyalásának bevezetéseképp elmondott előadói nyilatkozatát, mely szerint az O. F. B. az utolsó tíz esztendőben közel egy millió hold földet parcellázott és ennek során 30.000 hadirokkantnak, 25.000 hadiözvegynek, 184.000 földmunkásnak és 114.000 törpebirtokosnak juttatott földet. Mindenütt voltak kezdeti nehézségek és voltak vádak, de végeredményben az eljárások sza-

bályos mederbe kerültek, ahol nem rekedt meg az árnak gyors sodra pillanatokra sem. Ami pedig a „jogászai finomság”-okat illeti, ezeknek értékelése, vagy lenézése kultura kérdése. Nézetem szerint ezek ugyanúgy hozzátartoznak az igazságos ítélet kiképzéséhez, mint a nagyvonalú alapelgondolások.

Végső következtetésem tehát az, hogy a földteherrendezési törvénynek súlyos tévedése a bíróságoknak az eljárásból való teljes kikapcsolása. Haszna ebből legfeljebb a bíróságok tekintélyének lesz, amely szerepnélkülisége, vagyis hallgatása folytán filozófusi változatlansággal fog kikerülni a sok ellentét felszínre hozó, sok vitát életrehívó eljárás — campagneból. Minden egyéb nézőpontból: a törvénynek ezen az alapelgondolásán és az abból folyó rendelkezéseken sürgősen változtatni kellene. Last but not least azért is, mert a bírói hatalom lefokozása és a végrehajtóhatalom tulontúl való megizmosítása abban az útvonalban fekszik, mely a parancsot az igazságkeresés, az engedelmességet az önrendelkezés, az állami teljhatalmat az individualizmus, az önkényt a szabadság, az egyenruhát az egyéniség fölé helyezi, — mely tehát visz-visz, mindig távolabb visz az emberi kultura fejlesztő erőinek, az emberi értékeket kitermelő energiáknak irányától.

A német részvényjogi tervezet új intézkedései a tőkefelszívás céljára a magyar részvényjogi reform szempontjából.*

Irta: *Dr. Huppert Leó* ügyvéd.

A parin alóli kibocsájtásról, mint a tőkeszerzés egyik eszközéről nem kellene megemlékeznünk, ha a N. T.-el ellentétben (7. §. 1. bek.) Kunz prof. terv.-e (8. §. 2. és 3. bek.) nem engedélyezné alaptőkefelelés esetére. És pedig engedélyezi úgy a valódi, mint az ál-parin aluli kibocsájtást.¹ Utóbbi alatt értjük azt az esetet, amikor a névérték és árfolyamérték közötti különbséget a társaság nyereségéből vagy tartalékából fedeztetik. A mi tervezetünk ilyen célra csak a szabad tartalékot (ellentétben a törvényes tartalékalappal, 94. §.) kívánja felhasználni. Nem igen hinném, hogy nézet-

¹ A megkülönböztetésre I. Giesecke javaslatát a 33. német jogászgyűlés számára.

* Előző közlemény a Pénzügyi Jog 1931. évi 4-5. számában.